HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN "NEDERLANDSCH BELANG."

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per regel	f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels	„ $0.12^1/_2$
„ „ „ 1000 „	„ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, *51 Verhulststraat.*

Voor *Advertentiën* tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO", AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, *Telefoon 4424,* beiden DEN HAAG

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

Van BOEATAN:

De plannen, waarvan wij in het voorlaatste nummer gewag maakten, n.l. om deel te nemen aan de te Leiden georganiseerde Oud-Hollandsche jaarmarkt op het zich daartoe zoo uitstekend leenende *Pieterkerkhofplein*, zijn tot uitvoering gekomen. Onder de 24 daar in een wijden kring geschaarde, typische winkeltjes, bevindt er zich, vlak naast den hoofdingang links, een, waar allerlei fraaie artikelen „uit den lande der Oost- en West-Indische Compagniën" te koop geboden worden door een in nationaal kostuum getooid „Javaansch meisje."

Dat het bestuur der afdeeling Leiden en „Boeatan" samen er in geslaagd zijn van hunne uitstalling een smaakvol, aantrekkelijk geheel te maken, getuigen de *Tweede Eereprijs*, bestaande in een zilveren medaille, haar door de Jury waardig gekeurd evenals de groote toeloop van bezoekers, waarin zij zich vanaf de opening, op Maandagavond 24 dezer, mocht verheugen.

Ook de leden van „Oost en West" in Den Haag en omstreken zullen zeker niet achter willen blijven in het toonen hunner belangstelling, door het brengen van een bezoek aan deze aardige Leidsche jaarmarkt, waar de kunstnijverheid en huisvlijt-arbeid van de inlanders der Nederlandsch-Indiën zulk een goed figuur maken.

* * *

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

Voor het, op initiatief van mevrouw Terhorst —de Boer te Djocdja opgerichte „*Fonds tot ondersteuning van behoeftige Europeesche vrouwen in Indië*", waartoe wij ook onze medewerking verleenden o.a. door het rondzenden van inteekenlijsten, kwam bij Mevrouw C. R. Bakhuizen van den Brink, geb. Raedt van Oldenbarneveldt, éëne der mede-onderteekenaarsters, in een som van *f*36.—, welke, naar wij van harte hopen, nog door meerdere zal worden gevolgd.

De van hier gezonden collectie poppen in nationaal boeren- en visscherskostuum, welke op de jongste jaarmarkt te Soerabaja veel opgang maakte, prijkt nu op een tentoonstelling te Medan, en helpt dus al weder mee bezoekers te trekken, die voor het goede doel hun penningske zullen willen offeren.

* * *

Op even onverklaarbare wijze als na de voorlezing ter vóórlaatste hoofdbestuursvergadering, het Jaarverslag der vereeniging zoek raakte, — zooals met leedwezen op de jongste Algemeene Vergadering moest worden medegedeeld, — is het dezer dagen op het bureau van den secretaris van het Hoofdbestuur weder te voorschijn gekomen, zoodat wij het thans hier kunnen opnemen:

JAARVERSLAG over 1907.

In het hoofdbestuur kwamen in den loop van het verslagjaar de volgende wijzigingen: de heer G. L. Kepper werd als ondervoorzitter vervangen door den heer C. R. Bakhuizen van den Brink, de heer H. E. Prins nam het secretariaat over van den heer L. P. F. Schimpf en de heer F. Ph. Schröder belastte zich met het penningmeesterschap, dat na het vertrek van den heer G. P. H. H. Gonggrijp door den heer Schimpf tegelijk met het secretariaat was waargenomen; voorts werd voor Arnhem de heer J. Jonker vervangen door den heer L. A. H. Lamie, voor Rotterdam de heer P. N. Adriani door den heer Jhr. Mr. J. L. W. C. von Weiler, voor Breda de heer T. Ph. van Driel door den heer J. C. van Reijn. De aftredende leden, en in het bijzonder de heer Schimpf, die als secretaris en in den laatsten tijd tevens als waarnemend penningmeester zich zoo buitengewoon aan de zaak der vereeniging had gewijd, werden voor hunne hoog gewaardeerde diensten in de jaarlijksche algemeene vergadering openlijk gehuldigd.

Naast het hoofdbestuur zijn werkzaam voor de vereeniging de commissie tot verspreiding van populaire kennis omtrent Nederlandsch Oost- en West-Indië, de commissie van redactie voor het Koloniaal Weekblad en de commissie tot bevordering der Nederlandsch Oost- en West-Indische nijverheid, kunstnijverheid en huisvlijt.

De vereeniging telt 10 afdeelingen, Amsterdam met, op 1 Januari 1908, 147 leden, Apeldoorn 163 leden, Arnhem 59 leden, Breda 53 leden, 's-Gravenhage 845 leden, Leiden 50 leden, Nijmegen 81 leden, Rotterdam 84 leden, Utrecht 57 leden, Zutphen en omstreken 48 leden, terwijl het aantal donateurs en leden, in administratie bij het Hoofdbestuur, bedroeg op 1 Januari 1908 in Nederland 157, in Oost-Indië 253, in West-Indië 76, en elders in het buitenland 25, in het geheel 511. Behalve deze leden leveren nog 51 personen, die, zonder lid der Vereeniging te zijn, geabonneerd zijn op het Kol. Weekblad, een niet onwelkome bijdrage tot versterking van onze kas. Het totaal generaal aantal leden bedroeg derhalve op 1 Januari 2099. Zeggen wij den besturen der afdeelingen, onzen vertegenwoordiger te Suriname, den heer F. Oudschans Denz, en onzen correspondenten hartelijk dank voor de in het afgeloopen jaar weder betoonde samenwerking, wij noodigen hen uit met ons in ijver niet te verzwakken, waar ons streven moet zijn allen, die in onze koloniën belangstellen, daar hebben geleefd en de vruchten geplukt, allen, die door eenigen band zich tot die koloniën voelen aangetrokken, en alle anderen, die beseffen, dat „*Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang*", zich onder onze vaan te vereenigen. Wordt dit bereikt, dan kan er van onze vereeniging een krachtig leven uitgaan, dan kan onze vereeniging worden, wat zij moet zijn, de vertegenwoordigster onzer koloniën of overzeesche bezittingen in Nederland, de leidster, de vraagbaak, de hulp voor allen en een ieder, die verbinding zoeken, in kennis en praktijk, tusschen die koloniën en het moederland.

Uit dien hoofde zijn wij o. m. dank verschuldigd aan de in de eerste plaats genoemde commissie, kortweg *de commissie voor propaganda* genoemd, die in het afgeloopen jaar, in samenwerking met de maatschappij tot Nut van het Algemeen, een begin van uitvoering heeft gegeven aan het in ons vorig jaarverslag vermelde plan, om te geraken tot de uitgave van enkele populaire boekjes betreffende onze koloniën. Het eerste werkje: *Een boekje over onze Oost voor hen die er niet geweest zijn*, door de heeren J. H. en H. B., leden der propaganda-commissie, is reeds een welkome ontvangst onder het publiek bereid. Wij hopen dit spoedig te kunnen doen volgen door een boekje, dat meer in het bijzonder iets verhalen zal van het zieleleven der inlandsche bevolking. Dezelfde commissie heeft zich voorts verdienstelijk gemaakt door zich ten behoeve van de Vereeniging in betrekking te stellen met verschillende personen, die genegen konden worden bevonden, om spreekbeurten te vervullen voor de vereeniging of hare afdeelingen. Van die commissie is ook uitgegaan het plan tot de indiening van het in het Koloniaal Weekblad van 1 November 1907 opgenomen rekest, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken gericht, in verband met het wetsvoorstel om aan een rijksuniversiteit eenige hoogleeraren te verbinden, aan wie het onderwijs in onderdeelen van de aardrijkskundige wetenschap zal worden opgedragen. Wij bepleitten, in aansluiting van reeds in 1904 en 1906 door onze Vereeniging ingediende adressen, het onvoldoende van dat voorstel voor de bevordering der studie in de land- en volkenkunde, voornamelijk van Nederland en de Nederlandsche koloniën.

Het is hier de plaats de indiening te vermelden van een ander rekest, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter gelegenheid van de behandeling van het wetsontwerp van den Minister van Financiën betreffende de korting op pensioenen voor hen, die na hunne pensionneering weder eene landsbetrekking mochten gaan vervullen, een onderwerp van groot belang voor de vele hier te lande vertoevende gepensionneerde landsdienaren. Dit rekest, waarvan het initiatief te danken is aan den heer M. J. Wiessing, die zich daarbij van den steun wist te verzekeren van den voorzitter der Nederlandsche pensioen-vereeniging, werd opgenomen

in het Koloniaal Weekblad van 19 December 1907. Het had, ook door besprekingen van onze Presidente en den heer Wiessing met eenige leden der Staten-Generaal, althans dit gevolg, dat een amendement op het wetsvoorstel is voorgesteld en aangenomen, waardoor in het desbetreffend artikel de korting minder bezwarend werd gemaakt. De heer Wiessing deed tegelijk eene oproeping tot de vorming van een Indische pensioen-vereeniging, die o. m. tot taak zou hebben te waken voor de handhaving der rechten van de Indische ambtenaren met betrekking tot hunne aanspraken op pensioen.

De Vereeniging heeft nog de Algemeen Nederlandsche Wielrijdersbond, toeristenbond voor Nederland, gesteund bij zijn verzoek aan den Minister van Justitie om wijziging te verkrijgen in enkele artikelen van de wetsontwerpen op de Vereenigingen.

De redactie-commissie ondervond eenige moeilijkheid voor de geregelde verschijning van het Koloniaal Weekblad als een onvermijdelijk gevolg van de verandering van uitgever. Commissie en uitgeversfirma moesten elkander leeren verstaan. Zij meent de grootste moeielijkheden thans te hebben overwonnen en is vol moed voor de toekomst van ons blad, indien zij er op mag hopen, dat de leden der vereeniging zich niet slechts zullen bepalen tot het leveren van kritiek, maar in de eerste plaats het blad met belangstelling zullen lezen, en verder het steunen door bijdragen of op andere wijze, opdat ons orgaan worde, wat de commissie zoo gaarne wenscht, maar met de beperkte geldelijke middelen en werkkrachten zoo buitengewone inspanning vordert. Intusschen, de comm. heeft niet stil gezeten. Zij is dit jaar begonnen met geregeld op te nemen de officieele berichten van benoemingen enz., en te vermelden de belangrijke regeeringsmaatregelen uit de Jav. Courant, heeft zich in betrekking weten te stellen met iemand, die wekelijks een beredeneerd overzicht levert van al wat in tijdschriften of bijzondere boekwerken verschenen is betreffende onze Oost- en West-Indische koloniën. Geregeld treft men nu ook in het Weekblad een lijst aan van de dagbladen en tijdschriften en andere boekwerken, welke voor de leden ter lezing liggen op de leestafel in het lokaal der afdeeling 's-Gravenhage in de Heulstraat no. 17. Zoo is de redactie-commissie immer strevende naar verbetering van haren arbeid, en dankbaar aanvaardt zij elk denkbeeld, dat haar daarbij ten dienste is.

Ter bevordering van den band tusschen Moederland en Koloniën op handels- en nijverheidsgebied was weder meer in het bijzonder werkzaam de hierboven in de derde plaats genoemde commissie, die naar buiten spreekt door de permanente tentoonstelling van Boeatan, welke van Plaats 9 verhuisd is naar een veel ruimer, beter verlicht lokaal, waar alle voorwerpen meer tot hun recht komen. Die commissie bleef hare belangstelling, en voor zooveel mogelijk en noodig hare ondersteuning, schenken aan tentoonstellingen, als speciaal voor de afdeelingen van Oost en West met succes gehouden zijn te Apeldoorn van 25 tot 29 Juli en te Leiden van 26 Januari tot 5 Februari, en overigens overal, waar zij van nut kon zijn. Wij verwijzen verder naar het verslag, dat door de naamlooze vennootschap Boeatan werd uitgebracht.

Zoo verwijzen wij voorts naar de bijzondere verslagen der afdeelingen, waaruit behalve van hare werkzaamheden in het algemeen, in het bijzonder ook blijken kan wat op het gebied van hulpverschaffing in werk, huisvesting en op andere wijze aan daartoe aanvraag doende personen is verleend. Beden om hulp van onbemiddelde Indische jongelieden ter tegemoetkoming in hunne studies enz. bleven niet onverhoord. Nog altijd zijn wij in overleg met de propaganda-commissie en anderen wat op dat gebied voor onze Vereeniging te doen is. Gaarne zagen wij onder onzen naam eene vereeniging tot stand komen voor de opvoeding van onbemiddelde jongelieden uit N. Oost-Indië, onafhankelijk van den landaard. Een dergelijke vereeniging kwam in Suriname tot stand en vroeg onze medewerking. Wij vormden het plan ons voor Oost-Indië in verbinding te stellen met het te Batavia ter gelegenheid van het 70-jarig jubileum van den hoogleeraar Kern gesticht Kernfonds.

Deelen wij eindelijk nog mede, dat nog verschillende andere vereenigingen dan de reeds genoemde in het algemeen belang werkzaam in Indië en elders, zich met Oost en West in verbinding hebben gesteld, zooals de Nationale bond voor vreemdelingenverkeer, het nationaal congres voor kinderbescherming, het Nederlandsch congres tegen het alcoholisme, de Witte-kruis-kolonie te Salatiga, de landbouwkolonie voor noodlijdende Javanen te Pangoensen, enz., en betuigen wij onzen dank aan het Ministerie van Koloniën, aan onze zustervereenigingen „Moederland en Koloniën", de Nederlandsche afdeeling van de maatschappij van landbouw en nijverheid in N.-I. en zoovele anderen, die ons blijken gaven van hunne sympathie, dan blijft ons nog over een minder aangenaam incident te vermelden als gevolg van het in het vorig jaarverslag vermeld besluit van het Hoofdbestuur tot opheffing met ultimo Maart 1907 van het restaurant in de Laan van Meerdervoort no. 195. Vooral van de zijde van de afdeeling 's-Gravenhage ondervond dit besluit later zulk eene heftige bestrijding, dat besloten werd, vooreerst aan dat besluit geen uitvoering te geven, maar de beslissing te vragen van de jaarlijksche algemeene vergadering, die den 8sten Juli te Nijmegen zou worden gehouden. Vooraf had het Dagelijksch Bestuur de heeren H. E. Prins, (later vervangen door den heer L. P. F. Schimpf), A. S. Carpentier Alting, C. R. Bakhuizen van den Brink, A. H. G. Fokker en F. Ph. Schröder uitgenoodigd, zich in commissie te vereenigen, ten einde de levensvatbaarheid van het Indisch restaurant te onderzoeken. Het resultaat, medegedeeld in het Koloniaal Weekblad van 15 Augustus 1907, was, „dat het restaurant, op den tegenwoordigen voet ingericht, daarbij in aanmerking genomen, dat niet altijd op de offervaardigheid en de bijzondere toewijding van Mevrouw Ten Bosch mag gerekend worden, op den duur *geen voldoende* levensvatbaarheid zou hebben om ook de verplichtingen, welke de Vereeniging door het aangaan van de obligatieleening op zich geladen heeft, te waarborgen." De Algemeene Vergadering te Nijmegen, die in afwachting van den afloop van dat onderzoek niet op den eerst gekozen datum, maar op den 30sten Augustus 1907 plaats had, was door dat resultaat niet bevredigd, omdat in verband met loopende geruchten, het niet alleen gold de finantieele quaestie, maar ook een moreele, die voor den goeden naam der Vereeniging behoorde te worden opgelost. Er werd te dien einde door de Algemeene Vergadering een nieuwe commissie benoemd, bestaande uit de heeren Von Bose, van Meurs en Schwippert, om te onderzoeken in hoeverre het voortbestaan van het restaurant al of niet moest worden geacht in het belang der Vereeniging te zijn, en om daarover rapport uit te brengen aan eene ter zake op te roepen buitengewone algemeene vergadering.

Die buitengewone algemeene vergadering werd gehouden te Utrecht den 30sten Januari 1908, waar eenstemmig de beslissing der Commissie werd aangenomen, luidende: 1o. het besluit van het hoofdbestuur in zooverre te bekrachtigen, dat, *alleen* voor het geval *geen* overeenstemming met de afdeeling 's-Gravenhage omtrent de *overneming* er van kan worden verkregen, het restaurant *zal worden opgeheven*, op *nader* door het Hoofdbestuur vast te stellen datum en met bepaling, dat de likwidatie der zaak door het Hoofdbestuur zal geschieden.

2o. het Hoofdbestuur te machtigen een overeenkomst omtrent de overneming van het restaurant te treffen met de afdeeling 's-Gravenhage, indien deze daartoe bereid mocht worden bevonden, en de vaststelling der voorwaarden voor de overneming over te laten aan de prudentie van het Hoofdbestuur.

3e. het Hoofdbestuur te machtigen om, alvorens de sub. 2 bedoelde overeenkomst aan te gaan, zich te wenden tot de aandeelhouders in het kapitaal van oorspronkelijk *f*5000, en deze in de gelegenheid te stellen, het volle bedrag hunner aandeelen in *ontvangst* te komen nemen, onder gelijktijdige afstanddoening van alle rechten, welke zij uit kracht der *acte de puissance* tegen de Vereeniging zouden kunnen laten gelden.

In dezelfde vergadering werd besloten, om voor de terugbetaling aan aandeelhouders in de obligatieleening van hunne aandeelen, wanneer zij daarom vragen onder de voorwaarden, hiervoren sub 3o bedoeld, voor zooveel noodig gebruik te maken van het legaat Post.

Wij hopen nu verder te mogen vertrouwen op het wijs beleid der afd. 's-Gravenhage om ten aanzien van de restaurantquaestie tot een behoorlijk vergelijk te komen, en treden met onverzwakte lust en ijver het nieuwe vereenigingsjaar in, onder de werking onzer nieuwe Statuten, waarop de gevraagde Koninklijke goedkeuring wordt tegemoet gezien, en van een nieuw huishoudelijk reglement, welke in de laatste Algemeene Vergadering zijn aangenomen.

Voor den stand onzer geldmiddelen wordt verwezen naar de reeds vroeger in dit Weekblad opgenomen balans en rekening en verantwoording en het verslag der financieele commissie.

HET HOOFDBESTUUR.

* * *

Daar het in de Algemeene Vergadering te Breda door de Presidente uitgebrachte verslag in hoofdzaak natuurlijk hetzelfde bevat, kan dit gevoeglijk thans vervallen, toch zal het wellicht zijn nut kunnen hebben kop en staart daarvan — als waarschuwing en opwekking — hier te doen volgen:

Eindigden wij ons vorig jaarverslag met de oude spreuk: „*Zij die gelooven haasten niet*", tot geruststelling en aanmoediging van vele onzer leden, die meenen, dat onze vereeniging niet snel genoeg haar doel nadert, dit wilde vooral niet zeggen, dat wij ons tevreden zouden moeten stellen met een zóó langzamen vooruitgang in bloei en kracht, dat deze veel op stilstand zou gaan gelijken. Stilstand toch beduidt veelal een begin van achteruitgang. Hiertegen dient met zorg gewaakt. En dit kan alleen afdoende geschieden door volkomen eendrachtige samenwerking tusschen hoofdbestuur en alle afdeelingsbesturen, in de eerste plaats door een opbouwen vertrouwen in het Hoofdbestuur, dat toch volgens eigen keuze dier afd. haar vertegenwoordigt, waaruit vanzelf voortvloeit eerbiediging der door het hoofdbestuur in het belang der geheele Vereeniging genomen besluiten. Afwijkingen hiervan kunnen niet anders dan ontstemmend en verlammend werken, de aandacht van het hoofddoel der Vereeniging afleiden, en vooral ook naar buiten, een slechten indruk maken, zooals al dadelijk blijkt uit het verlies van verscheidene vroeger zeer belangstellende leden, waartegenover een veel te geringe toetreding van nieuwe leden te constateeren valt. Moge het nieuw ingetreden jaar ook in dit opzicht betere resultaten opleveren!

In den afgeloopen jaargang moesten, jammer genoeg, tijd en aandacht van het Dag. Bestuur der Vereeniging zoodanig verdeeld worden tusschen den arbeid naar binnen en naar buiten, dat de laatste er meer bij te kort kwam, dan goed was voor den bloei der Vereeniging.

Het Dag. Bestuur vergaderde wekelijks in het nieuwe bureau-locaal, Heulstraat 17, te Den Haag, dat met de leeskamer en het bureau der Afd. 's-Gravenhage, welke de eerste verdieping boven het permanente tentoonstellings-locaal van Boeatan beslaan, gezamenlijk uitnemend aan het doel voldoen als één gebouw, waarin de verschillende werkzaamheden van Oost en West geconcentreerd worden. Een lang gekoesterde wensch van het hoofdbestuur, die in vervulling kwam!

Ook hierin kan *eendracht macht maken.*

. . . .

En ten slotte:

Laat ons hopen, dat eerlang der Vereeniging ruimere geldmiddelen zullen toevloeien. Vermeerdering van het ledenaantal zou daartoe wel de beste bron zijn. Dit aantal is nog véél te klein. Het zou echter al heel spoedig kunnen verdubbelen, wanneer ieder lid ernstige pogingen deed om onder familieleden en kennissen één nieuw lid voor de Ver. te winnen. Zou dit te veel gevergd zijn? Ter vergemakkelijking hiervan zal een briefkaart met vermelding van het doel der Vereeniging gevoegd worden bij ieder exemplaar van dit verslag, dat met de ledenlijst in brochurevorm zal worden uitgegeven en tegen tien cent, mede tot vergoeding van port, op aanvraag bij den secretaris van het hoofdbestuur te bekomen zal zijn.

Tevens zullen daarbij afgedrukt kunnen worden de thans in werking getreden gewijzigde statuten en het huishoudelijk reglement der Vereeniging.

Het aantal onzer afdeelingen nam in het afgeloopen jaar evenmin toe als dat der correspondenten. Ook hierin zou met vereende krachten vooruitgang te brengen zijn. *Excelsior* zij de leuze van ieder onzer in het bijzonder, ter verwezenlijking van ons gezamenlijk devies:

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang."

Nieuwe Spelling.

In den pennestrijd, door *Marcellus Emants* in het „Vaderland” gevoerd met den heer *Koning* over de „fonctieve” spelling, wordt beweerd dat de spelling *De Vries en Te Winkel* nooit wettelijk is ingevoerd en dat Regeeringsinmenging in zake spelling niet ligt in de lijn van het tot nu toe gevolgde Regeeringsbeleid. Daarnaast wenschen wij te stellen den inhoud van het voor de Oost-Indische ambtenaren tot richtsnoer strekkende Bijblad op het Staatsblad van Nederlandsch-Indië no. 3952, dat met de vooropgestelde bewering in strijd schijnt. Dat bijbladnummer luidt als volgt:

„Nadat in Nederland in 1882 (in de paragr. 7 der Memorie van beantwoording van het voorloopig verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, betreffende Hoofdstuk I der Staatsbegrooting voor 1883) was aangenomen, dat te rekenen van 1 Januari 1873 alle stukken, die van de Departementen van algemeen bestuur aldaar uitgaan, zooveel mogelijk geschreven zouden worden in de spelling, welke in het woordenboek van *De Vries en Te Winkel* is aangenomen, en ten gevolge van dit voornemen der Regeering, de beide Kamers der Staten-Generaal besloten hadden, om ook in de van haar uitgaande gedrukte stukken die spelling te doen gebruiken, zijn in 1883, naar aanleiding van het daartoe kenbaar gemaakt verlangen van het Opperbestuur, de autoriteiten en colleges in *Nederlandsch-Indië* uitgenoodigd in officieele stukken, in de eerste plaats in de gedrukte van Gouvernementswege uit te geven, zooveel mogelijk de bedoelde spelling te volgen en te doen volgen (circulaires van 28 Februari en 7 Maart (1883).”

B.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Het *Algemeen Handelsblad* nogmaals het Atjeh-rapport van den generaal Rost van Tonningen behandelende, ditmaal speciaal ter weerlegging van de geuite beschuldiging omtrent „wreedheden” door onze troepen te Atjeh gepleegd. — De *Nieuwe Crt.* over den pas opgerichten „Javaanschen Bond”. — Venezuela: Uit een artikel van *Friso* in de *Nieuwe Courant*. — Het antwoord hierop van de *Arnhemsche Courant*.

Het *Alg. Handelsblad* komt nog eens terug op het Atjeh-rapport van generaal Rost van Tonningen en wel naar aanleiding van de critiek, welke het oordeel van het blad in eersten termijn op het rapport uitgebracht, van andere bladen heeft uitgelokt. De strekking van het betoog, nu door het *Alg. Handelsblad* geleverd, dient ter wederlegging van de beschuldiging, dat door onze troepen op Atjeh wreedheden zouden zijn gepleegd.

„In den Fransch-Duitschen oorlog van 1870 — zegt het blad — „streden er geordende legers tegen elkaar. Het was toen niet mogelijk vrouwen voor militairen aan te zien, daar niet zooals in Atjeh de hoofddoek haast het eenige onderscheidingsstuk was tusschen den man en de vrouw. In Atjeh zijn man en vrouw overigens op dezelfde wijze gekleed, terwijl bovendien vrouwen vaak evenals de mannen een hoofddoek dragen.

Toch weet ieder, dat ook in dien oorlog honderden vrouwen en kinderen gevallen zijn, dat vrouwelijke franc-tireurs evengoed als mannelijke gefusilleerd werden, dat de vrouwelijke combattanten bij Bazeilles in alle opzichten als combattanten behandeld werden.

Dat deden onze soldaten niet. De vrouwelijke combattanten, de vrouwelijke franc-tireurs werden gespaard, wanneer het slechts eenigszins kon.

De correspondent van de *Frankf. Ztg.*, blijde in een land te leven waar geen lastige Ausländer de deur uit worden gezet, maakt van die ongekende vrijheid gebruik om in gloeiende kleuren te schilderen, hoe in Atjeh „gemoord” en mishandeld wordt, hoe onze troepen daar handelingen verrichten, elke beschaafde natie onwaardig, en hoe terecht brave menschen als Wekker en de correspondent zelf zich met afschuw van dat gedoe afwenden.

Wij zullen niet pogen dezen correspondent tot rede te brengen — een onzer medewerkers, een rectificeerenden brief schrijvende, zag zijn brief niet geplaatst, doch enkele dingen, die hij niet gezegd had, door den correspondent aangehaald en bestreden.

Uit het rapport van generaal Rost v. Tonningen blijkt, dat een oorlog — en vooral een guerilla-oorlog — noodzakelijk hard en verschrikkelijk moet zijn.

Doch men meene niet dat uit den Atjeh-oorlog dit zoo in het bijzonder blijkt, dat in Atjeh bijv. ruwer werd opgetreden dan in den Fransch-Duitschen oorlog. Wij gelooven, dat generaal v. Moltke gelijk had, toen hij zeide, dat die oorlog met groote menschelijkheid gevoerd was. En wanneer wij enkele staaltjes aanhalen, die vele bewijzen van onmenschelijkheden zullen noemen, geschiedt dit niet om het „gij ook” tot de Duitschers te roepen, noch om met euveldaden van een ander eigen vermeende euveldaden goed te praten.

Wij willen slechts toonen, welke middelen in den strijd noodzakelijk werden geacht, niet door officieren, in de hitte van den strijd vergetend wat eer en menschenliefde voorschrijven, maar door de staven van legerkorpsen, die rijpelijk overdachten wat oorlogsnoodzaak voorschreef. Middelen echter, die wij niet goedkeuren.

In *Het Oorlogsrecht* van generaal Den Beer Portugael lezen wij:

„Van Bazeilles, afgebrand, niet uit oorlogsnoodzaak, doch uit wraakneming en bestraffing, omdat uit sommige huizen, zooals beweerd wordt, door de burgers werd geschoten, en van Chateaudun, dat hetzelfde lot trof, spreken wij niet; wat daar geschiedde, geschiedde in de hitte van een verwoeden strijd. Meer hebben wij het oog op hetgeen in kalm beraad werd bevolen, en o. a. uit een proclamatie, van den 10den December 1870, van den generaal Wenden blijkt, welke die van de maand Augustus in herinnering bracht. Bij dat stuk werden alle gemeenten, op welker grondgebied vijandelijkheden door franc-tireurs werden bedreven, voor die daden aansprakelijk gesteld. Bovendien werd geëischt, dat de maires uit den omtrek den Pruisischen detachementscommandant, die 't naast bij was, onverwijld moesten waarschuwen, als zich in hunne gemeente franc-tireurs vertoonden. Indien zij dit niet deden, zouden de huizen of dorpen, die aan de franc-tireurs onderkomen hadden verleend, of van waar de Duitsche troepen werden aangevallen, worden in brand gestoken of gebombardeerd.”

Zoo iets doen wij in Atjeh niet en zou een hevig protest uitlokken. In Atjeh worden sinds jaren geen kampongs meer verbrand. Trouwens, niet alleen dorpen, verdacht met franc-tireurs te heulen, werden platgebrand; Fontenoy werd platgebrand als wraak voor een geslaagden aanval der geregelde Fransche troepen.

Wij wijzen verder op het fusilleeren van drie burgers van Vaux, burgers, die in geen enkel opzicht aan den strijd hadden deelgenomen, niet door een ondergeschikte in wilde drift, maar na dagen van beraad door de Pruisische autoriteiten.

En dat als represaille-maatregel, omdat in de stad een Pruisisch onderofficier door franc-tireurs was doodgeschoten.

Iets dergelijks is in Atjeh niet gebeurd. In Cuba en Zuid-Afrika meende men een eind te kunnen maken aan de hulp door niet-strijdenden aan de rondtrekkende benden verleend, door de eersten in reconcentrado-kampen op te sluiten. Welk lijden daardoor aan vrouwen en kinderen berokkend zou worden, behoeven wij hier waarlijk niet mede te deelen. Een dergelijke maatregel, die honderdmaal meer vrouwen en kinderen het leven zou kosten dan nu gevallen zijn, passen wij gelukkig in Atjeh niet toe. Doch oorlog moet er gevoerd worden.

„Wij meenen hiermede te hebben aangetoond, zoo besluit het *Alg. H.*, dat onze soldaten, die in Atjeh onder zulke bijzonder moeilijke omstandigheden nacht en dag den kleinen oorlog moeten voeren tegen een trouweloozen en wreeden vijand, groote lof en eerbied verdienen voor de wijze, waarop zij dien oorlog voeren en dat de wijze, waarop door hen de guerilla-oorlog in Atjeh gevoerd wordt, tegen een vijand, die geen oorlogsrecht kent of erkent, wat menschelijkheid betreft, de vergelijking schitterend kan doorstaan met de wijze, waarop de jongste groote oorlogen tusschen beschaafde naties gevoerd zijn.”

* * *

De *Nieuwe Courant* levert een commentaar op den „Javaanschen Bond”, waarover de jongste mailbladen ons weder eenige bijzonderheden brachten.

„Het blijkt, zegt de *Nieuwe Courant*, dat men hier te doen heeft met een uiting van de leerlingen der school tot opleiding van inlandsche artsen te Batavia. In Mei jl. werd door die leerlingen in beginsel besloten tot de vorming van een kern van een algemeenen bond op Java en had de oprichting daarvan plaats. Doel is: „den strijd om 't bestaan voor den Javaan — dit woord in algemeenen zin genomen — te verlichten, door harmonische, vooral geestelijke ontwikkeling”.

Veel bijval vond het denkbeeld der oprichters op andere inlandsche inrichtingen van onderwijs: de hoofdenscholen, de landbouw-, de veeartsen-, de kweekscholen; tal van leden traden toe, waaronder ook „Inlandsche ambtenaren en particulieren”. Op het oogenblik, dat het blad schreef, bedroeg het ledental ongeveer 650.

De bedoeling is met de aldus gevormde kern tot basis, een ruime propaganda op het touw te zetten. Gedrukte circulaires zullen alom worden verspreid, terwijl de poeasa(vasten)-maand (September) een congres zal worden gehouden te Djokjakarta, „waartoe alle dan bestaande Javaansche vereenigingen en corporaties, die een gelijk of gelijksoortig doel beoogen, een uitnoodiging zullen ontvangen. Op dit eerste nationale Javaansche congres hoopt men dan te komen tot de vorming van een centraal hoofdbestuur, dat, gesteund door afdeelings- en plaatselijke besturen, den Bond zal leiden in de gewenschte richting.”

De thans gevormde, jonge vereeniging, die slechts een provisoir karakter draagt, zal zich dan in den Centralen Bond oplossen.

Rechtspersoonlijkheid zal worden aangevraagd en een in het Hollandsch verschijnend orgaan uitgegeven.

De directeur der Artsen-school moet het streven zijner leerlingen steunen.

Wanneer men de zaak op zichzelf blijft te beschouwen, dan kan natuurlijk deze van „schooljongens” uitgaande poging om tot een algemeene Javaansche organisatie te komen niet als iets zeer belangrijks worden aangemerkt.

Maar als een uiting van initiatief, van eigen leven onder kringen, waar het tot dusver „de dood in den pot” was, is deze poging ongetwijfeld merkwaardig en kan zij als iets zeer heugelijks worden toegejuicht.

Dit laatste natuurlijk alleen, wanneer de beweging, waartoe de stoot is gegeven, zich in verstandige en behoorlijke banen blijft ontwikkelen, zij niet ontaardt tot iets in den geest van den tot allerlei excessen aanleiding gevende Swadesji-beweging in Britsch-Indië.

Tot dusver schijnen de oprichters een prijzenswaardige gematigdheid aan den dag te leggen. Veel zal natuurlijk afhangen van de gegeven leiding en van den steun — dan wel de tegenwerking! — welke zij zal ontvangen van de zijde der regeering niet, alleen, maar ook van die der inlandsche ambtenarenmaatschappij.

Wij gelooven wel, dat de daad der Bataviasche leerling-artsen op iets goeds kan uitloopen en zegenrijks. Ontbreekt echter goede leiding, wordt van hoogerhand ontactvol tegenover de jonge vereeniging opgetreden dan kan zij, óf op niets uitloopen óf naar den zeer schadelijken en afkeurenswaardigen vorm vergroeien, waarop wij zooeven zinspeelden.

De Indische pers harerzijds kan hier heel veel goeds, maar ook heel veel kwaads doen. Gaat zij namelijk voort op den ophitsenden en verregaand minachtenden toon over de regeering en over Nederland als Indië's voogd te schrijven, waarin zij al meer en meer is gaan vervallen, dan behoeft er niet aan te worden getwijfeld, welke richting de jong-Javaansche beweging — mocht haar inderdaad leven beschoren zijn — op den duur zal inslaan.”

Het verband tusschen de laatstgenoemde opmerkingen zien wij niet goed in. Vooral niet als wij aan zekere artikelen in de *Nieuwe Courant* denken over het systeem-v. Heutsz. Die stukken zouden c.q. toch ook alles behalve kalmeerend op eventueel bewogen gemoederen van „Jong-Javanen” kunnen inwerken.

* * *

Uit een slotartikel door „Friso” over het conflict met Venezuela in de *Nieuwe Courant* gepubliceerd:........

„Moge hier niet van Nederland kunnen worden gezegd: l'histoire se répète. Theorieën betreffende de wenschelijkheid om „kalm” te blijven en zich van beleedigingen niet veel aan te trekken, omdat anders de effectenmarkt de nadeelige gevolgen zou ondervinden van een krachtige buitenlandsche politiek, die wellicht tot verwikkelingen aanleiding zou kunnen geven, werden ook vernomen in de 18de eeuw: de schande-tijd onzer geschiedenis. Persoonlijk hebben toen de beurshelden vermoedelijk wel voordeel geplukt van de onwaardige politiek van ons vaderland, maar Nederland is er zwaar voor gestraft geworden. Die treurige gevolgen konden niet uitblijven en zullen ook in de toekomst niet uitblijven, waar een volk zijn eer achterstelt bij de koersberekeningen van beursspeculanten.

Wij wezen er echter reeds op, dat ons volk gelukkig nog genoeg nationalen zin en fierheid bezit om zich niet te laten beheerschen door dezen of genen „financier” en onze Regeering heeft op ondubbelzinnige wijze blijk gegeven van haar voornemen om „kalm”, doch met de absoluut noodzakelijke beslistheid tegen Venezuela op te treden, n'en déplaise hen, die bij de roulette op Venezuela hebben „gezet”.

Er is echter een argument tegen het krachtige optreden geuit, dat niet onvermeld mag blijven. Er werd gezegd, dat Nederland weinig „waardig” zou handelen door Venezuela te dwingen zich naar de regelen van het volkenrecht te gedragen, waar ons land zich tegen willekeurige handelingen van een machtig land als Duitschland meermalen niet heeft verzet. Gaarne geef ik toe — en meer dan eens heb ik zelf er op gewezen — dat de Nederlandsche buitenlandsche staatkunde zich niet altijd heeft gekenmerkt door die zelfbewustheid, die alleen vermag achting in te boezemen in den vreemde en den besten waarborg oplevert voor de handhaving der souvereine rechten van een staat in het niet door een oppermacht beschermde volkenrecht. Andere kleine landen, zooals bijv. Zwitserland en ook België, geven ons in dit opzicht een navolgenswaardig voorbeeld.

Maar het is eenvoudig belachelijk de — veelal harde — maatregelen, die Duitschland tegenover op Duitsch grondgebied gevestigde Nederlanders nam, in één adem te noemen met de schandelijke beleedigingen, die de Staat Nederland van Venezuela ondervond.”

* * *

Hierop antwoordt de *Arnh. Courant:*

„Friso, achter welken pseudoniem zich de Nederlander verschuilt, die in de *Nieuwe Courant* de oorlogszuchtige artikelen schreef, waaruit ook onzen lezers het een en ander is medegedeeld, heeft gisteravond, naar hij zegt, zijn „slotartikel" gepubliceerd en wordt door de redactie onder dankbetuiging met fanfares uitgeleid. Als de Regeering, zegt deze, voor „een vastberaden en beslist, hoezeer omzichtig beleid" op de „warme en hartelijke instemming der natie mag rekenen, dan zal dat voor een deel — hoe bescheiden! — van Friso's artikelen het gevolg zijn."

Als hij nu ook maar werkelijk zijn laatste woord gesproken heeft, gunnen wij hem gaarne die op den hoed gestoken pluim. Van ons zou hij ze zeker vooral na zijn slotwoord, niet hebben gekregen. Daarin is hij toch wel zoo vriendelijk te onderstellen, dat er onder hen, die met zijn krijgsgeschreeuw niet instemden, bij wie, hoewel utopisten, omdat zij idealen koesteren „die in volkenrecht niet voor verwezelijking vatbaar zijn, in elk geval een goede bedoeling voorzit". Maar minder vriendelijk insinueert hij, dat voor anderen als motief voor hunne bestrijding van zijn opgewonden en opwindende artikelen gold speculatie in Venezuelaansche fondsen à la hausse. Wat zou deze brave en vurige vaderlander wel zeggen, als om zijn sabelgekletter openlijk op hem de verdenking werd gelegd, te speculeeren à la baisse?

Waarlijk, 't is te hopen, dat hij het nu maar bij zijn slotartikel laat!"

Uit de O.I. Mail.

Onder den titel:

Beter laat dan nooit,

lezen wij in het *Nieuws v. d. Dag v. N.I.* o.m.:

„Bij Kon. Besluit van 11 Juli j.l. zijn wederom meerdere wijzigingen vastgesteld van het decentralisatie-besluit. De belangrijkste van deze nieuwe bepalingen, opgenomen in de *Javasche Courant* is de volgende:

„In artikel 10 wordt als eerste alinea het volgende opgenomen:

„De voorzitter en de leden van een raad zijn niet gerechtelijk vervolgbaar voor hetgeen zij in de vergaderingen van den raad hebben gezegd of schriftelijk aan den raad hebben medegedeeld."

Na ruim drie jaren is men derhalve eindelijk te Buitenzorg tot inkeer gekomen.

Men heeft dus ten laatste ingezien, dat het niet aangaat om de ingezetenen van Indië, die tot Raadslid worden benoemd of verkozen, het recht te onthouden om vrij voor hunne meening uit te komen, welk recht reeds in 1851, bij art. 47 van de Nederlandsche Gemeentewet, aan de Nederlandsche Raadsleden was gewaarborgd.

Drie jaar geleden zouden de bepalingen, die nu zoo gaandeweg worden afgekondigd, overal een hoopvol vertrouwen hebben gewekt, en allen twijfel aan de oprechtheid der bedoelingen van de Regeering bij den aanvang reeds den kop hebben ingedrukt.

Thans is de feitelijke toestand dat geen verstandig mensch, wanneer het hem mogelijk is zich te onttrekken, iets met de Raden uitstaande wil hebben, noch met iets dat met die instellingen verband houdt.

Dit gebrek aan lust om iets met de Raden te maken te hebben, is de schuld van de Regeering zelf.

Had zij: in plaats van achteraan te komen, de leiding der beweging in de hand gehouden, er zou iets goeds hebben kunnen tot stand komen.

Thans is de beweging, door haar aarzelen en wijfelen van voor drie jaar, in de verkeerde baan van apathie en onwil geraakt. Daar zal zij wel weer uitkomen, dank zij de minder bekrompen bepalingen der laatste weken; maar vóór het bestaande wantrouwen verdwenen is, en heeft plaats gemaakt voor samenwerking en *push*, zal geruimen tijd moeten verloopen, een tijdverlies, uitsluitend toe te schrijven aan de adviseurs van drie jaren geleden, die destijds, doodsbenauwd om zich aan koud water te branden, de ingezetenen hebben behandeld half als kinderen, wien men niet te veel mag toevertrouwen, half als woeste revolutionairen, tegen wier losbandigheid moest worden gewaakt.

* * *

Onder het opschrift:

Een goede stap vooruit,

schrijft het *Bat. Nieuwsblad* van 24 Juli j.l.:

Den 13en Juli deelden wij mede, dat de regeering bereids voorstellen aan het opperbestuur heeft gedaan, om zoo mogelijk reeds vóór de a.s. verkiezingen, 1 November 1908, al e europeesche leden van de gemeenteraden door de gemeentenaren te doen verkiezen.

Heden wordt officieel het volgende bekend gemaakt:

„Bij gouvernements-besluit van 23 dezer is — in verband met een bij het koninklijk besluit van 11 dezer no. 54 (Staatsblad no. 459) in artikel 6 van het decentralisatie-besluit (Staatsblad 1905 No. 137) gebrachte wijziging — een ordonnantie vastgesteld, waarbij die van 19 Januari jl. (Staatsblad no. 54) houdende bepaling van het aantal te kiezen leden voor de gemeenteraden van Batavia, Meester Cornelis en Buitenzorg is ingetrokken en artikel 1 der kiesordonnantie (Staatsblad no. 53) in dien zin is gewijzigd, dat alle tot de Europeanen of met hen gelijkgestelden behoorende leden van de gemeenteraden worden gekozen.

„Aangezien op 21 dezer in de gemeenten Meester Cornelis en Buitenzorg reeds een verkiezing heeft plaats gehad ter voorziening in de vervulling van de plaatsen der overeenkomstig hooger bedoelde ordonnantie in Staatsblad no. 54 te kiezen leden ten getale van 4, is verder bepaald dat in die beide gemeenten op 18 Augustus e.k. andermaal een verkiezing zal plaats hebben ter voorziening in de nog overblijvende 4 plaatsen van tot de Europeanen of met hen gelijkgestelden behoorende leden.

„Wat Batavia betreft zal dus op 18 Augustus e.k. een verkiezing worden gehouden ter voorziening in de vervulling van 15 (in stede van 7) plaatsen."

De ingezetenen van Batavia hebben reden voor deze concessie der regeering dankbaar te zijn. De concessie zelf is wel een illustratie van de onjuistheid der hier te Batavia verkondigde meening dat het belang der ingezetenen zou medebrengen zich te onthouden van politieke actie ten opzichte der gemeentelijke verkiezingen ten einde de regeering te dwingen tot het schenken van meerdere concessies. Wanneer deze politiek van onthouding gevolgd was, zou het bovenbedoelde gouvernementsbesluit toch zeker nog slechts in zeer jong-embryonalen toestand verkeeren, zoo al.

De Vrijzinnige Kiesvereeniging kan nu weer aan het stellen van candidaten gaan. Zij heeft, dit schijnt te Meester Cornelis wel gebleken te zijn, het rijk alleen", zegt het blad.

* * *

Het nieuwe Departement van O. E. en N.

De bouw van het nieuwe departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid is opgedragen niet aan de daartoe aangewezen gouvernementsinstelling, het departement der B. O. W., maar aan een tweetal particulieren, n.l. den architect P. A. J. Mooijen en den waarnemend-rooimeester G. Elenbaas.

Welke zijn de overwegingen, die den landvoogd geleid hebben tot zijn optreden?

In het *Bat. Nieuwsblad* van 25 Juli j.l. lezen wij hieromtrent:

„Dat de dienst der B. O. W. niet beantwoordt aan de eischen die men hem stellen mogen moet; noch op het punt van esthetiek, noch op dat van het practische nut, soliditeit, zuinigheid; dat de directeur der B. O. W., zelf overtuigd van een en ander het ontwerp voor de nieuwe bureaux opgedragen heeft aan den particulieren architect P. A. J. Mooyen; dat inderdaad bij herhaling gebleken is dat dezen heer met volle vertrouwen zulke werkzaamheden kunnen worden opgedragen; dat bovendien niemand anders onder de gouvernementsambtenaren voor den arbeid, als hem thans opgedragen, beter geschikt is, of dat er geen van hen, die wel berekend zouden zijn voor deze taak, beschikbaar zou zijn, al deze overwegingen hebben ertoe geleid de uitvoering van en het toezicht op het opgedragen werk te geven in de handen van de beide meergenoemde particuliere personen. Of de landvoogd daarbij is heengestapt over bepalinkjes en voorschriftjes, heeft in casu slechts zeer geringe beteekenis. Als bepalingen en voorschriften hinderlijk zijn voor de goede werking van het een of ander, dan schuift men niet de te verrichten taak op zijde, gelijk in dit goede land maar al te vaak geschiedt, maar men ruimt de belemmeringen, die het werk in den weg staan, op.

Op deze gronden juichen wij het van ganscher harte toe, dat thans met sleur en traditie op zoo ostentatieve wijze gebroken is", besluit het blad.

* * *

Koningsplein.

Naar *De Javabode* verneemt moet het voornemen bestaan, nog een tweede allée rond het Koningsplein aan te leggen, binnenwaarts natuurlijk van de bestaande. Wijst dit op komend electrisch tramverkeer langs het plein? Het blad hoopt, dat dit punt, in verband met den aankoop van het land Menteng, nog zal worden aangehouden.

* * *

Soerabaja krijgt een modern hôtel.

In het gebrek aan hotelruimte te Soerabaja zal worden voorzien door de oprichting van een up-to-date-hotel op Simpang, waarvoor een naamlooze vennootschap met een kapitaal van ongeveer *f*250.000 zal worden gevormd.

Het plan is, zegt het *Soerab. Handelsblad*, een hotel te doen verrijzen met twee verdiepingen, in modernen stijl en in overeenstemming met de tegenwoordig te stellen eischen. Er zal electrisch licht zijn; een biljartkamer en een bibliotheek zullen niet ontbreken; de kamers, een 60tal, zullen elk voorzien worden van een badgelegenheid; in 't kort, het gerief zal zoo hoog mogelijk worden opgevoerd.

* * *

Javanen en Chineezen.

De opening van hollandsch chineesche scholen heeft eenig kwaad bloed gezet bij ontwikkelde inlanders.

Zoo schrijft bijvoorbeeld een Javaan aan de *Locomotief:*

„Inlandsche kinderen moeten hollandsch kunnen verstaan en spreken om op de europeesche lagere school te worden toegelaten, en mogen niet ouder zijn dan 7 jaren. In de binnenlanden hebben wij, Javanen, geen fröbelscholen, zoodat onze kleine kinderen onmogelijk op hun 7e jaar het hollandsch machtig kunnen zijn. Maar de kinderen der Chineezen worden thans tot de hollandsch-chineesche school toegelaten, ook al verstaan zij geen woord hollandsch; men leert 't hun daar. Moeten de Javanen zich nu als Chinees laten naturaliseeren om hun kinderen van europeesch onderwijs te kunnen laten profiteeren?"

* * *

De kopermijn-concessies in Zuid-Madioen.

De voorloopige Maatschappij tot exploitatie van de kopermijn-concessies in Zuid Madioen is in Engeland geslaagd de noodige fondsen bijeen te brengen om met de exploitatie een aanvang te maken.

Men zal zich herinneren dat wij meermalen de groote rijkdommen van den bodem in deze uitgestrekte concessies in het licht gesteld hebben, schrijft het *Bat. Nieuwsbl.*

Maar hier in Indië kon men het geld voor de exploitatie der concessies die rijker zijn dan de beste mijngronden in Zuid-Australië, niet vinden, of juister men wilde te weinig geven voor te groote rechten; men wilde het risico van de explorateurs liefst zoogoedkoop mogelijk betalen; dezen zelf in de exploitatie-maatschappij zoo weinig rechten geven als mogelijk.

Thans is, zijn wij goed ingelicht, in overweging de ertsen in Indië zelf te verwerken, waarvoor de installatie uit Engeland zal worden uitgezonden.

Er zijn menschen die klagen over te veel deelname van buitenlandsch kapitaal in onze koloniale ondernemingen. Men wil gaarne een tegenwicht van het nationaal vermogen. Vooral op mijnbouwgebied zien deze menschen een kwaad in al te groote belangstelling van buiten af. Maar aan wie de schuld, zoo niet, aan de Hollanders zelf?

* * *

De *Javabode* meldt:

Een loffelijk streven.

Door den bekenden heer Joh. v. d. Steur, wordt zeer geijverd voor verbetering van de levensomstandigheden van gewezen mindere militairen. Een der middelen om daarin wijziging ten goede te brengen is, naar zijn oordeel, voor deze lieden, die, genoodzaakt om diep in de kampongs te wonen, al meer en meer van de Europeesche maatschappij vervreemden en, behoudens enkele uitzonderingen, uit een moreel oogpunt, steeds meer achteruitgang, betere

woningstoestanden te scheppen. Tot dat doel wil de heer Van der Steur op de hoofdplaats Magelang (residentie Kedoe) op betrekkelijk groote schaal kleine, passende woningen doen bouwen, die op zeer billijke voorwaarden aan daarvoor in de termen vallende personen in huur zullen worden afgestaan. In zijne hoedanigheid van president van de vereeniging: Hulpfonds tot ondersteuning van gepensionneerde of gegageerde mindere militairen, heeft hij zich voor dat doeleinde tot de regeering gewend, die zich bereid verklaard heeft, om, uitsluitend voor het beoogde doel, de, in overleg met den resident van Kedoe, uit te kiezen stukken grond, voor zoover inlanders daarop geen rechten uitoefenen, aan de genoemde vereeniging te verkoopen voor den luttelen prijs van een tiende cent per vierkanten M.

* * *

Hoe de brieven zoek raken.

Op zekeren morgen om ongeveer half twaalf verliet een postlooper het postkantoor te Soerabaja met een dikken bundel brieven in zijn tasch en een onder zijn arm. Dat waren die hij het eerst had af te geven. Welgemoed liep hij voorovergebogen het trottoir van de Bibisbrug op, toen van den anderen kant een Chinees kwam, die een pajoeng droeg, ook onder den arm. Met de andere hand hield de baba zijn hoed vast, want de wind schoot fel uit 't Oosten aan.

Prik! zei de pajong, en de punt zat precies in den bundel brieven, dien de looper onder den arm hield, en duwde een 30-tal uit 't pak; de wind maakte er zich meester van en strooide ze in bevallige wanorde in de Kali Mas.

Veel inlanders keken toe, over de brugleuning, en deden niets; enkele Europeanen hielpen visschen. Een der laatsten bracht ons een dozijn kletsnatte poststukken, door hem persoonlijk opgevischt; wij hebben die bij den chef van het kantoor terugbezorgd.

Er zullen wel eenige brieven verloren zijn gegaan; den postdienst treft in dezen echter geen blaam; alleen den paraplule-baba — dat is de man, schrijft het *Soerab. Handelsblad.*

WEST-INDIË.

SURINAME.

Ambachtsschool.

Onze West geeft het jaarverslag van deze nuttige instelling, die nog steeds met financiëele zorgen te kampen heeft. Afhankelijk van den steun van het gouvernement en van dien van particulieren, is de vermindering van belangstelling van deze laatsten een factor, die het vertrouwen in de toekomst niet verhoogt.

Van *f*1678 in 1899 daalden de bijdragen van particulieren tot *f*931 in 1907.

Een geluk mag het geheeten worden, dat de voorzitter der instelling, de heer A. A. ter Laag, den bouw van een geheel huis aan de ambachtsschool opdroeg. Behalve het geldelijk voordeel voor de instelling verkreeg men hierdoor nog het voordeel, dat de leerlingen zich op verschillend gebied in de praktijk konden oefenen.

De cursus, die 1 November 1907 eindigde, telde toen 37 leerlingen en 23 toehoorders, terwijl de nieuwe cursus met 33 leerlingen en 33 toehoorders begon.

Als telken jare wordt ook nu weder over verzuim der leerlingen geklaagd. Typisch is ook de volgende klacht:

„Bij den bouw van het huis-Ter Laag moesten uit den aard der zaak ook enkele minder aangename werkjes verricht worden als grondverzet, steenen bikken en sjouwerswerk, welke werkzaamheden zooveel mogelijk volgens toerbeurt verdeeld werden, doch die door enkele leerlingen te min geacht werden.”

Nickerie.

Met genoegen vernam *Onze West*, dat de jongste reis van den waarnemend procureur-generaal en den agent-generaal naar Nickerie, in verband stond met het voornemen om maatregelen te nemen tegen het deserteeren van balata-arbeiders, die, zooals men weet, vaak de wijk nemen naar den Engelschen kant, wat voor belanghebbenden beteekent het verlies niet alleen van arbeidskrachten, maar ook van genoten voorschotten, vaartuigen, provisiën, soms ook zelfs van reeds ingezamelde balata.

Bedoelde autoriteiten hebben in Nickerie een bijeenkomst gehouden met balata-collectors, waarin ampele bespreking van zaken plaats vond.

Tot de maatregelen, ten deele reeds genomen, om de bedoelde desertie tegen te gaan, behooren:

1. het vestigen van een wacht op den steiger te Nieuw Nickerie, voorzien van vuurwapens;

2. het uitbreiden van de wacht aan de „punt” met opdracht alle passeerende vaartuigen, zoover dit noodig voorkomt, aan te houden, en vertoon van een „pas” te eischen;

3. het weder stationeeren van een stoombarkas in Nickerie.

Het blad hoopt, dat het bestuur niet zal aarzelen, die maatregelen zoo noodig door andere te doen volgen, om het euvel, dat een ernstige drawback dreigde te worden voor de industrie in Nickerie, te bestrijden.

Door den waarn. procureur-generaal is in Nickerie ook een onderzoek ingesteld omtrent eenige andere zaken. De indrukken bij het bezoek opgedaan, moeten weinig gunstig zijn voor het bestuur van het district. Men verwacht, dat het hoofd van het bestuur aldaar spoedig zal worden vervangen.

Zondagsrust.

„De verordening op den wekelijkschen rustdag blijft een bron van klachten. Een zekere neiging tot overdrijven is daarbij niet uitgesloten. Wij voor ons gelooven, dat de tijd nog niet gekomen is, om te beoordeelen of de verordening in de praktijk voldoet, al erkennen wij natuurlijk, dat wijziging van sommige bepalingen noodig kan blijken.

De toepassing van de verordening schijnt nog niet geheel zooals het behoort. In een der bladen las men, dat in Commewijne sommige winkels nog steeds den geheelen Zondag open blijven. Onzerzijds zij de aandacht er op gevestigd, dat het telegraafkantoor elken Zondag dépêches doet bestellen. Krachtens art. 12 van de verordening is dit geoorloofd. Doch wat niet geoorloofd is, is dat de maatschappij eenvoudig art. 13 ignoreert, volgens welke zij van wie arbeid gevorderd mag worden op Zondag krachtens art. 12 aanspraak hebben op één rustdag elke veertien dagen,” schreef *Onze West.*

Suriname-expeditie.

Naar *Onze West* vernam, is bericht ontvangen van de Suriname-expeditie, dat deze in welstand het punt Godo heeft bereikt. Dit punt ligt nabij de splitsing der rivier in twee armen, waarvan de een Pikien Rio wordt genoemd en de ander den naam behoudt van Suriname. Beide takken zullen door de expeditie worden opgenomen.

Van Vreemde Koloniën.

De nieuwe koloniale mogendheid.

De Belgische Kamer van Afgevaardigden heeft de ontwerpen van wet aangenomen, waardoor de Congostaat een Belgische kolonie zal worden. Daar het zoo goed als vast staat, dat ook de Senaat zijn goedkeuring aan de ontwerpen zal schenken, zal dus eerlang België in de rij der koloniale mogendheden treden.

Die stap is onzen zuidelijken broeders niet gemakkelijk gemaakt en ook nu nog zouden vele Belgen willen, dat men nimmer dien stap had gezet.

De rol van een kleine natie als koloniale mogendheid is in den tegenwoordigen tijd niet zóó benijdenswaardig, dat men om de voordeelen geheel de daaraan verbonden nadeelen over het hoofd zou zien.

Terwijl groote natiën ongestoord haar gang gaan, zonder zich te laten ophouden door de verschillende wederwaardigheden, welke onafscheidelijk verbonden zijn aan den kolonisatie-arbeid onder volkeren, waaraan nog de begrippen van orde, rust en veiligheid van lijf en goed moeten worden bijgebracht, is men thans van die zijde geneigd, den arbeid der kleinere natiën op hetzelfde gebied te toetsen aan de strenge eischen der moderne koloniale begrippen, welke ook voor haar nog slechts de idealen omvatten, waarnaar gestreefd wordt, zonder dat de werkelijkheid daarmede in overeenstemming is noch zijn kan.

Opmerkelijk is daarbij, hoe ook in België op de meest hartstochtelijke wijze de koloniale arbeid in den Congo-staat, die toch in hoofdzaak het werk van Belgen was, werd verkleind, waardoor aan de zoogenaamde Congo-reformers de wapens werden verstrekt, voor hun strijd tegen den Congo-staat.

We hebben in deze rubriek herhaaldelijk de getuigenissen aangehaald van absoluut betrouwbare Engelschen, Amerikanen en andere vreemdelingen, die de zoogenaamde gruwelen, welke de Congoreformers telkenmale op 't tapijt brachten, rondweg gelogen heetten.

Toch leverden die „gruwelen” het motief voor de edele menschenvrienden in Engeland, zoowel als in België, om zich met den Congo-staat te bemoeien.

Wanneer de edele Belgische natie aan koning Leopold het werk uit handen neemt, zal daaraan wel een einde komen, heette het dan, terwijl terloops er op gewezen werd, dat die gruwelen ook het uitvloeisel waren van het bestaande belastingstelsel en te kennen gegeven werd, dat aan de inboorlingen het recht op den grond en zijn voortbrengselen moest worden gegeven, op grond van het Congo-tractaat.

Wij hebben reeds te voren uiteengezet, dat zeer zeker niet kan worden ontkend, dat in den Congostaat feiten zijn voorgevallen, zooals men die herhaaldelijk in de omringende Duitsche, Engelsche en Fransche koloniën kon constateeren. Wij hebben evenwel het recht betwist aan Engelsche zijde, om op grond van zulke feiten, die het groote Engeland in de eigen koloniën niet kan voorkomen, den kolonialen arbeid van anderen te veroordeelen; en gelijk zoo dikwerf van die zijde gedaan werd, dezen arbeid voor te stellen als een van den meest verachtelijken aard.

De Congo-staat kan er zijn.

Waar men nu in de verschillende koloniën van andere natiën in Afrika eerst doende is, om door verbeterde communicatie het binnenland te ontsluiten en dientengevolge niet alleen het productie-vermogen dier landen te verhoogen, maar ook den daar wonenden volkeren de zegeningen te brengen van een geregelden toestand, is het thans reeds mogelijk den Congo-staat van West naar Oost langs spoor- en waterwegen te doorreizen en hebben in dat onmetelijk gebied, dat ruim 2 millioen vierkante kilometers beslaat, de slavenjachten geheel opgehouden, die daar 20 jaar geleden 't land nog ontvolkten en nu in koloniën van andere natiën nog telkens kunnen worden geconstateerd.

Hoe heeft de Congo-staat dezen arbeid kunnen verrichten?

Het land is rijk aan caoutchouc, dat in de onmetelijke wouden in groote hoeveelheden werd aangetroffen. De staat liet die bosschen ontginnen door de inboorlingen, die daarvoor vergoed met den arbeid, welke gemiddeld nog geen twaalf dagen in het jaar vorderde, hun geheelen belastingplicht tegenover den staat voldeden.

Onder de middelen van den Congo-staat neemt de opbrengst van het aldus voor den staat gewonnen product een eerste plaats in; zij maakt ongeveer de helft uit van het totaal der ontvangsten.

Nu wordt beweerd, dat de staat geen recht zou hebben op het caoutchouc, dat de bosschen aan den inboorling toebehooren, enz., daarmee over 't hoofd ziende, dat ook in Engelsche en andere koloniën het recht van den inboorling op den grond slechts wordt erkend, voor zooverre deze door hem wordt bebouwd en werkelijk bezeten, terwijl wat ook in den Congo-staat geschiedde, aan de verschillende inboorlingen-vestigingen boven den werkelijk bezeten grond, een zekere ruimte wordt gelaten voor verdere ontwikkeling.

Het is toch waarlijk te dwaas om van te spreken, om in een land als de Congo-staat, waar op 2 millioen vierkante kilometers omstreeks 20 millioen menschen wonen, aan dezen het onbeperkte recht op den grond toe te kennen, van welk recht zij nimmer gebruik hebben weten te maken en slechts misbruik zouden maken.

Het doel van de Liverpoolsche caoutchouc-handelaars en Congo-hervormers, die, nu het naastingsontwerp door de Kamer te Brussel werd aangenomen, weer bij monde van den beruchten Morel aandringen op afschaffing van het bestaande belastingstelsel en toekenning van het recht van den inboorling op den grond, is toch doorzichtig genoeg.

De inboorling, die nu in, zij 't ook slechts karig betaalden arbeid zijn geheelen belastingplicht voldoet, zou daarbij slechts het loodje leggen, terwijl de ontginning der bosschen buiten het toezicht van den staat op roofbouw zou uitloopen, waarvan voor het land groot nadeel zou voortvloeien voor de toekomst.

Met die toekomst hebben evenwel de Liverpoolsche handelaars natuurlijk geen rekening te houden. Hun eenig doel is om te bewerken, dat hun agenten vrijelijk het in roofbouw door de bevolking verzameld product kunnen opkoopen tegen een prijs, die niet veel zal verschillen van hetgeen de staat nu betaalt voor den arbeid der inzameling.

De staat, nu eerlang de kolonie, moet echter leven.

Nu wordt wel in Engelsche bladen beweerd, dat indien de belasting in arbeid en daarmee dus de opbrengst van het caoutchouc kwam te vervallen, de Belgische staat zou moeten bijspringen.

Wij verwijzen echter naar het naburig Engelsch protectoraat, Nyassa-land, waar de hutbelasting op een bevolking van nog geen millioen zielen voor dit jaar een totaal opbracht van *f* 420000, zoodat, indien de Congo-staat een gelijke belasting invoerde, zou kunnen worden gerekend op een ontvangst van 8 millioen gulden, hetzelfde bedrag, dat thans uit het caoutchouc-middel wordt gekregen.

Zulk een maatregel zou dan feitelijk neerkomen op een extra-belasting der bevolking met dat bedrag, ten genoege van de Liverpoolsche caoutchouc-handelaren.

In verband met het door dezen uit eigen belang zoo hoog verheven recht van den inboorling op den grond, worden ook door hen de in den Congostaat verleende concessiën ten strengste veroordeeld.

Het zij verre van ons van het nut der groote concessiën, als in den Congo-staat verleend, te spreken. Het is evenwel een feit, dat deze nu eenmaal werden verleend in overeenstemming met de thans nog in verschillende koloniën van andere natiën in Afrika gehuldigde beginselen.

In Kameroen, in Fransch Congo en elders treft men eveneens dergelijke concessiën aan, zonder dat hiertegen eenig bezwaar wordt geopperd.

Wanneer, gelijk het bestuur van den Congo-staat in uitzicht stelde en ook, blijkens intrekking eener verleende concessie, in toepassing bracht, deugdelijk toezicht van gouvernementswege op die concessiën wordt uitgeoefend, om misbruiken te voorkomen, zullen, wanneer van de zijde van concessio-

narissen geen aanleiding tot intrekking wordt gegeven, hunne rechten moeten worden geëerbiedigd, tot tijd en wijle de kolonie in staat zal zijn de concessiën te naasten, gelijk de Engelsche regeering dat deed met de concessie der Palmoil-ruffians in West-Afrika.

Wij vermeenen dus, dat de Kamer van Afgevaardigden te Brussel wèl gedaan heeft, door niet toe te geven aan den druk van Engelsche zijde, om het huidige belastingstelsel los te laten. Dit zoude toch slechts uitloopen op uitbuiting van den inboorling door de agenten der Liverpoolsche caoutchouchandelaars en uitputting van een der groote hulpbronnen van het land door den roofbouw, die het noodzakelijk uitvloeisel zoude zijn van een maatregel, waarbij die hulpbron zonder eenige contrôle door den inboorling zou kunnen worden geëxploiteerd.

Macht gaat weliswaar dikwerf boven recht, maar indien de Engelsche regeering voortgaat met toe te geven aan den drang van zijn handelaars en de door dezen met gruwelleugens opgezweepte openbare meening, dan moet het toch voor het Belgische volk een bemoedigende factor wezen, dat het met den arbeid van zijn koning gerustelijk voor 't voetlicht kan treden, met een:

„Gij klaagt, veroordeelt, schimpt, maar wie deed het beter dan wij?"

INGEZONDEN.

Geachte Redactie!

In no. 34 van het Weekblad dd. 20 Augustus 1908 is in de Perskroniek overgenomen een beschouwing van den Indischen correspondent van *De Tijd* over de reisbrieven van Charles Boissevain. Het oppervlakkige en zoutelooze dier brieven wordt daarbij aan de kaak gesteld. Dat tot daaraan toe! Doch met verbazing las ik hetgeen hij verder schrijft over den lagen trap, waarop de boekhandel in Nederlandsch-Indië zou staan, en zulks in verband met de onbeduidendheid en geesteloosheid der Europeesche maatschappij in Indië. Dat mag niet zonder protest blijven. De Indische correspondent van *De Tijd* kan onmogelijk zijn een correspondent, die leeft in de Indische maatschappij, — of hij is ziende blind of misdadig bevooroordeeld. Wat zal de van ouds bekende degelijke boekhandelsfirma G. Kolff en Co. te Batavia 'n oogen opzetten! Ik hoop, dat de Indische boekhandel het niet beneden zich zal achten aan eene dergelijke valsche aantijging aandacht te schenken, maar voor zijn eigen goeden naam en dien zijner clientèle op te komen, met het onware daarvan aan het licht te brengen.

„*Wat naar Indië gaat is trommel- of beter rommellitteratuur.*" De Indische leesrommel voorziet in een eerste behoefte in elk Indisch huisgezin. Om de verscheidenheid en degelijkheid van haren inhoud trekt zij de bewondering van iederen vreemdeling, die de gelegenheid niet verzuimt, om ook het Indische familieleven van nabij te leeren kennen. Men geeft er voor zijn leesgezelschap *in de maand* evenveel uit als hier voor zijn portefeuille *in het jaar*. In de bibliotheek, die ik uit Indië medebracht, heb ik als afkomstig van venduties van een leesgezelschap o.a. het groote werk van Michel over Rembrandt, etsen van Arendzen, dichtwerken van Kloos, Gorter, Verweij, Jacques Perk, studies van Beets, Potgieter, enz. Is dat rommellitteratuur, bevestigt dat de *waarheid*, door den Tijd-correspondent verkondigd, dat het groote publiek alleen houdt van rommellitteratuur, en er in Holland een exporthandel bestaat in romans voor de Indische leestrommels, en liefst van de schandelijkste romans?

Er zijn in Indië leesgezelschappen, die in goed vertrouwen de keuze hunner lectuur overlaten aan een boekverkooper in Europa, en het kan dan voorkomen, dat deze van dat vertrouwen misbruik maakt om naar Indië te zenden, wat hij in Nederland minder gemakkelijk aan den man weet te brengen.

Geachte redactie, gij, die de woordvoerder zijt onzer Vereeniging „Oost en West" en als zoodanig juiste denkbeelden wilt verspreiden omtrent onze Indische maatschappij, ach, wil het door den Tijd-correspondent omtrent die maatschappij opgemerkte onderwerpen aan het oordeel van de *Vereeniging voor den boekhandel* hier te lande! Laat die vereeniging oprecht verklaren, wat voor den Nederlandschen boekhandel waard is de afzet naar Indië van werken van wetenschappelijke waarde. Het kan zijn, dat vergelijkenderwijs in Indië *ook* meer lichte lectuur gekocht wordt dan in Nederland, maar dat zal dan wel daaraan zijn toe te schrijven, dat zij, die in Indië zich in die lectuur willen vermeiden, die boeken zich aanschaffen, zelven betalen, terwijl men in Holland ze van elkander leent of voor een kleinigheid betrekt uit een der vele volksbibliotheken.

Werkers en wetenschappelijk ontwikkelde lui blijven uitzonderingen in Indië. Moet ik namen noemen uit de laatste jaren? Busken Huet, N. P. van den Berg, Wiselius, Sodewijn Gelpke, Bolland, de sterre- of weerkundigen Dr. Bergsma, Dr. van der Stok, de professoren Oudemans, Treub, van Romburg, van Bemmelen, Snouck Hurgronje, Dr. Brandes, Groeneveldt, van der Tuuk, Dr. Ch. van Deventer, Augusta de Wit, ik noem ze in éénen adem voor de vuist weg, — de lijst is gemakkelijk aan te vullen.

De lectuur, die in Indië tot dusver minder aftrek vindt, en dat is voor een Hollander onzer dagen, geloof ik, een ergerlijk feit, is die der politieke strijdschriften. Goddank, dat men in Indië daarvoor den waren smaak nog mist! Als er iets is, dat onze oud-Indische gasten bij terugkomst in het vaderland vooral tegen de borst stuit, is het het politiek geharrewar, waarbij om den wille van eenig partijbelang waarheid, rechtvaardigheid en eerlijkheid in het nauw geraken. Het is de slechtste dienst, dien Holland aan Indië bewijzen kan, en het spijt ons, dat de vrijzinnig-democratische partij zich daartoe verleiden liet, om door het aanmoedigen van de oprichting van politieke vereenigingen in Indië den partijstrijd van Holland naar daar over te brengen. B.

(Wij verheugen ons, dat onze Perskroniek aan haar doel heeft beantwoord, doordat de beschouwingen van den Indischen correspondent van *De Tijd*, welke wij den vorigen keer overnamen, aanleiding hebben gegeven aan den heer B. tot het schrijven van zijn protest. Wij zullen niet nalaten er de aandacht op te vestigen van de „Vereeniging voor den Boekhandel" hier te lande. *Red.-Comm.)*

Oost- en West-Indisch litteratuur overzicht.

De Indische Mercuur. 1908. No. 33,

opent met een artikel van *A. W. K. de Jong*, over *Java-coca*, waarin hij zijn meeningen omtrent de cocaine-bereiding stelt tegenover die van Dr. van der Sleen. Het onderwerp is van chemischen aard, om welke reden er hier niet dieper op kan worden ingegaan. Hetzelfde geldt voor het volgend opstel: *Ampas van suikerriet als grondstof voor de fabricatie van papier*, door *H. C. Prinsen Geerligs*. — In de Nederl. Staatscourant van 12 Aug. 1908 No. 188 is opgenomen de tekst van de tusschen onze Regeering en Japan gesloten overeenkomst met betrekking tot de aanstelling en vestiging van japansche consuls in onze koloniën; wegens het belang der zaak neemt de I. M. den tekst geheel over. — Aan de Java-bode ontleent de I. M. dan nog een stukje van Mr. L. van Andel over eene *Zeep- en margarinefabriek te Soerabaja*, door den heer Heijmering opgericht, terwijl niet onwaarschijnlijk de oprichting van een papierfabriek spoedig volgen zal, waar rijststroo als te verwerken materiaal gebruikt zal worden. — *Over de nieuwe stoomvaartlijn op Australië* geeft het blad vervolgens een résumé van artikelen in het Bat. Nwbl. en de Locomotief, waaruit blijkt, dat deze binnenkort te openen stoomvaartlijn wel de volle sympathie van de Regeering heeft, maar niet die van den handel. De klachten van de zijde van den handel hebben betrekking op de reisroute en de vrachten.

De wekelijksche rubriek *Kultuurberichten* bevat o. a. de navolgende bijdragen: Aanvragen tot het in werking brengen van suikerfabrieken en tot uitbreiding van het toegestane maximum van den aanplant op Java. — De suikercampagne op Cheribon. — Een waarschuwend woord aan kinaplanters. — De rotankultuur op Borneo. — Rubber-plantersvereeniging op Java. — Partieele verkoop van een particulier land. — Bacovencultuur in Suriname.

* * *

Tijdschrift der Maatschappij van Nijverheid. Aug. 1908.

Onder het opschrift: *Over mangrove-schors en mangrove-extract* geeft de heer *J. L. van Gijn* eenige behartenswaardige wenken. De mangrove behoort tot de familie der luchtwortelboomen (Rhizophoraceeën) en komt overvloedig voor op de moerassige kusten van verschillende eilanden in den O.-I. Archipel. De schors van dezen boom bevat een uitstekende looistof, waarnaar tegenwoordig meer en meer navraag is. Op het Ned. gedeelte van Borneo houden zich volgens schr. twee Engelsche maatschappijen bezig met de bereiding van een vast extract uit de schors; ze produceeren maandelijks pl.m. 500 ton, hetgeen een waarde van ƒ500.000 's jaars vertegenwoordigt. Op Sumatra, in Indragiri, is een Duitsche onderneming werkzaam.

Na eene uiteenzetting van de wijze, waarop de bereiding van het extract geschiedt, eindigt schr. met de hoop uit te spreken dat zijne „bijdrage zal medewerken om de voortbrengselen van Indië meer in Nederland bekend te maken", waardoor wellicht voorkomen kan worden — voegen wij hieraan toe — dat, in het onderhavige geval, een vrij jeugdige industrie in Indië, welke belangrijke baten belooft af te werpen, het monopolie blijft van vreemd kapitaal.

* * *

Weekblad voor Indië. 5e Jaargang. No. 13.

Onder den titel: *Wat men ziet en wat men niet ziet*, geeft *L.* in het Weekblad een bijdrage, hoofdzakelijk gericht tegen de voorstelling van Indische dingen door den eenige maanden op Java vertoefd hebbenden Charles Boissevain. De wijze, waarop de heer Ch. Boissevain zijn Indrukken van Indië weergeeft in het Handelsblad, noemt L. zelfs „kinderachtig, ja, gevaarlijk." Of de schrijver in zijn betoog is geslaagd om dit ongunstige getuigenis op deugdelijke gronden te bewijzen? Wij betwijfelen het ten sterkste.

Gabriël schrijft nog steeds over „*Eene Indische millioenenerfenis*" van G.-G. van der Lijn (het volgend nummer zal het slot bevatten).

Voorts bevat het Weekbl. het portret van den heer *H. Hissink*, den afgetreden directeur der Scheepsagentuur voorheen J. J. Daendels & Co., met waardeerend afscheidswoord van M. v. Geuns. — Daarna het vervolg van het prettig geschreven, van tal van penteekeningen voorziene art. „*De Soerabajasche Jaarmarkt*. En ten laatste een opstel van M. van Geuns, gewijd aan *den eersten inlandschen officier van gezondheid in Ned.-Indië*. Wij veroorloven ons, dit stuk geheel over te nemen.

„De jonge man", zegt de schr., „wiens beeltenis men hieronder vindt, is Mas Asmaoen, arts volgens de Nederlandsche wet en den 11en Januari 1908 benoemd tot officier van gezondheid bij het Ned.-Indische leger. Kort geleden is dr. Asmaoen per Vondel op Java teruggekomen en te Soerabaja geplaatst, waar hij reeds in functie is.

Mas Asmaoen werd op 16 Mei 1880 te Malang geboren als zoon van Mas Soemodiprodjo aldaar. Na zijne studiën te hebben volbracht aan de dokterdjawaschool te Weltevreden, begaf hij zich naar Nederland, waar hij de colleges aan de gemeentelijke universiteit te Amsterdam volgde en daarop te Hamburg het „Institut für Schiffs- und Tropenkrankheiten" bezocht. Vóór zijn vertrek uit Nederland werd Mas Asmaoen in den schoot der Hervormde kerk opgenomen.

Ik herinner mij dat ik, gelogeerd bij een kennis in de binnenlanden, een praktizeerend geneesheer, op een goeden dag een Javaan, die op z'n Europeesch gekleed was, langs het huis zag loopen om achter te vragen, of hij „mijnheer" even spreken mocht.

Het bleek de dokter djawa van de plaats te zijn. Sedert kan ik geen inlandschen arts zien, of ik denk aan de achtergalerij.

Het welslagen der proef, thans met Mas Asmaoen genomen, hangt ervan af, of hij een achtergalerij-, dan wel een voorgalerij-man is. Ik wil het laatste hopen.

Men kan een zoon van Java wel heel wat kennis inprenten; men kan hem het heilige doopwater op zijn haarkruin sprenkelen; men kan hem een mooi lakensch pakje met gouden sterren en tressen aantrekken; men kan hem collega noemen, — maar veel zal afhangen van hem zelven. Toont hij in alle opzichten een voorgalerij-man te zijn; iemand, dien men niet alleen intellectueel en hiërarchiek als gelijke heeft te beschouwen, maar ook moreel en sociaal, dan zal hij het pleit winnen. Hij zal in de eerste plaats beschouwd worden als officier van gezondheid en arts en in de tweede plaats als Javaan.

Gelukkig ontvangt hij een goed inkomen. Hem scheept het gouvernement niet met een klerkentraktement af, zooals den dokter djawa. Hij kan dus leven „overeenkomstig zijn stand." En als hij een beetje gelukkig is in de keuze van een huisvrouw, is het mogelijk, dat hij een voorgalerij-man blijft.

De inlandsche officieren in vroeger dagen — men gaat ze thans weer opleiden — werden verwezen naar de achtergalerij. Maar dezen waren voor 't meerendeel nimmer in Europa geweest, en stonden geestelijk niet erg hoog.

Verder mag men niet over 't hoofd zien, dat, naarmate het getal inlandsche officieren en ambtenaren wast, het hun gemakkelijker zal vallen zich sociaal op de gewenschte hoogte te houden en niet terug te zakken naar de kampong-entourage, die voor den Westerling weinig aantrekkelijks en voor den beschaafden Oosterling veel verderfelijks bevat.

De jonge officier van gezondheid Mas Asmaoen mag wel bedenken, dat hij, met een variant op het „child is father of man", de vader is of zijn kan van een nieuwe generatie landsdienaren van Javaanschen bloede. Laat hem toonen, dat men hem, in elk opzicht, kan toevertrouwen wat men den uit het Westen herwaarts overgeplanten Europeaan toevertrouwt. Vele zijn de decepties geweest van hen, die het wèl meenen met de kinderen van Java en die verwachtten dat de inborst de evoluties van den geest getrouwelijk zou volgen. Moge Mas Asmaoen er in slagen hun het geloof te hergeven en aan te toonen dat de huidskleur er niets toe doet.

Zóó hij slaagt, zal hij voor Jong-Java meer doen dan de mooiste bond."

* * *

Catalogus der Koloniale Bibliotheek van het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië en het Indisch Genootschap, door **G. P. Rouffaer en W. C. Muller**, 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1908 gr. 8o.

De verschijning van dezen zeer uitgebreiden catalogus (niettegenstaande geen overdrukken van tijdschriften in eigen bezit werden opgenomen, omdat deze slechts schijnbaar den rijkdom eener boekerij vergrooten, telt hij niet minder dan 1053 blz.) zal zeker met vreugde worden begroet door de talrijke leden van genoemde Indische instellingen, welke broederlijk samenwonen in de van Galenstraat 14 alhier. Eerst nu kan men zich een idee vormen van de schatten, welke die Koloniale boekerij bevat.

Een zijdelingsche uitnoodiging aan niet-leden om ook van de leeszaal en boekerij gebruik te maken bevat het Voorwoord, in de navolgende bewoordingen:

„De Koloniale Bibliotheek is geopend op alle werkdagen van 10—4 uur. Het uitleenen van boekwerken geschiedt *alleen aan de leden* van een der beide Instellingen (Kon. Instituut en Indisch Genootschap).

Gaarne brengen wij het in het Voorwoord gedaan verzoek onder de aandacht ook van de leden van Oost en West, waarbij een beroep gedaan wordt op de vrijgevigheid van velen om leemten in de Boekerij aan te vullen, zeldzame werken en werkjes er voor algemeen gebruik beschikbaar te stellen, „om er aldus steeds meer van te maken het rijkst voorziene middelpunt van Koloniale Litteratuur hier te lande."

Overigens gelooven wij ditmaal met volle overtuiging te mogen zeggen, dat deze Catalogus inderdaad in een bestaande behoefte voorziet.

* * *

Ten slotte vestigen wij de aandacht op een artikel in het *Jahresbericht der Geographisch-Ethnographischen Gesellschaft in Zürich*. 1907—1908, den tekst bevattend eener voordracht van Dr. H. Hirsch, gehouden den 30 Nov. 1907 over zijne reizen in Noordwest-Nieuw-Guinea, met tal van illustraties en een kaart.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur namiddags.

De Javabode t/m 29 Juli;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws van den Dag van Ned.-Indië idem:
Het Soer. Handelsblad t/m 27 Juli;
De Sumatrapost t/m 30 Juli;
Ned.-Ind. Effectenblad Nos. 57—58;
De Ind. Mercuur No. 34;

Officiëele Berichten,

Uit de Javasche Courant van 24 Juli 1908. No. 59.
Benoemingen, enz.
Civiel Departement.

Verleend: wegens ziekte, 2 jaar verlof naar Europa, aan den ass.-resident van Gorontalo, R. W. Wijnmalen; wegens langdurigen dienst, 1 jaar aan den onderwijzer 2e kl., J. J. Snor.

Ontslagen: op verzoek eervol, de commies te Semarang O. la Gordt Dillié.

Benoemd: tot asp.-controleur op Java en Madoera I. C. Dozy, W. C. Ilgen, L. V. Alsdorf, W. G. Horninge, T. J. Lekkerkerker, W. A. M.Scholte en M. Sanders; op de Buitenbez. E. Gobée, J. L. M. Swaab en W. J. Bosschart; tot lid van den gemeenteraad van Palembang Dr. C. J. Neeb; tot lid van den gew. raad van Pekalbogan J. H. Roelofsen; tot secretaris der res. Cheribon de control. L. Thomas.

Ontslagen: de ass.-wedono van Wedoeng, Mas Rono Koesoemo; eervol als luit. der Chineezen op Biliton, Boen Kheng Bie.

Benoemd: tot onderwijzer 2e kl. te Soerabaja G. J. D. Meesters; tot hulponderwijzeres mevrouw J. M. C. Prange.

Militair Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst één jaar verlof naar Europa aan den kapitein der inf. P. A. G. van Alderwerelt van Rosenburgh.

Ontslagen: op verzoek eervol, de off. van gez. 2e kl. Dr. A. H. C. van Engelen.

Gesteld: op nonactiviteit de 1e luit. der inf. F. Welter.

Bevorderd: tot 1en luit. de 2e luit. der inf. R. M. van Mourik, G. P. de Neve, H. Koot, A. v. Zuiden, L. O. A. Aernout, G. Bongers, J. W. Klay, A. Freudenberg, J. A. van Helsdingen, P. W. B. Weber, J. A. Sonius, D. Slyboom, G. C. Sieburgh, H. C. Creutz Lechleitner, M. R. Loze, E. Tydeman, V. Itzig Heine, D. de Jongh, J. J. de Vries, A. A. Streiff, J. J. N. van Ree, R. T. Schmiedeman, J. J. Barendsen, W. W. B. Droogleever, A. M. W. van Renesse, A. H. T. van Es, F. Kroon, P. C. C. de Vos, H. J. Flothuis, W. Wessel, F. H. Gude, R. P. R. van Riemsdijk, L. J. Jochem en R. W. Roelants; idem de 2e luit. der cavalerie W. Storm van Leeuwen, P. C. Colthoff en W. J. baron van Heeckeren van Molencaten.

* * *

Uit de Javasche Courant van 28 Juli 1908. No. 60.
Benoemingen, enz.
Civiel Departement.

Verleend: wegens ziekte, 1 jaar verlof naar Europa, aan den translateur voor de Maleische taal, H. Halkema; en aan den contr. B. B. A. J. Knaap.

Ontslagen: op verzoek eervol, de klerk Mejuffr. E. Weijchardt; de hulponderwijzer J. Ferdinandus; de inspecteur van financiën F. W. L. van Daalen Meijer; de klerk bij den p. en t. A. H. Watrin en de klerk bij de S. S. op Java, Ch. Voogt; als advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof van N. I., Mr. A. H. du Mosch.

Benoemd: tot ass.-resident-secretaris van Banjoemas, R. W. Heaviside; tot ass.-resident van Goenoengkidoel, W. K. F. Hekmeyer; id. van Ngawi, A. Mulder; van Japara, J. P. W. Hotman; tot lid van den gewestelijken raad van Madoera, N. Cnopius; tot ondervoorzitter van de landraden te Batavia en Tanggerang, Jhr. Mr. H. J. van Vierssen; tot vendumeester, enz. te Kendal, W. Anthonijsz.; tot hulponderwijzer te Probolinggo, W. J. P. Schalken.

Gesteld: ter beschikking van den president van den R. v. J. te Medan, Mr. H. J. Boswijk.

Benoemd: tot inl. off. van Justitie in Cheribon, Mas Darmadji; in Madjalengka, Raden Bratawinangoen; in Indramajoe, Mas Wangsaprawira.

Militair Departement.

Ontslagen: eervol op verzoek, de kap. der inf., R. Reinders.

Overgegaan: bij den mil. geneesk. dienst in het vaste korps, de off. van gezondh. der 2e kl., Dr. C. E. J. Heberlein.

Bevorderd: tot 1en luit.-kwartierm., de 2e id. E. Wenting.

Overgeplaatst: bij het 2e bataljon, de luit.-kol. R. G. Doorman.

Gesteld: op nonactiviteit, de kapitein der inf. J. Willems.

Benoemd: tot chef der opleidingsbrigade van den topographischen dienst te Salatiga, de kap. der infanterie C. C. Musch.

Verleend: wegens ziekte, twee jaren verlof naar Europa, aan den 1en stuurman bij de Gouv. Marine, J. Maas.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar Oost-Indië.

Passagierslijst van het s.s. „Rembrandt". Gezagvoerder D. Hubert; bestemd te vertrekken van Amsterdam naar Batavia 22 Augustus 1908.

Te Amsterdam schepen zich in:

Jhr. A. D. Laman Trip; L. P. Sormani en echtg.; F. P. Elbers; O. Vierhout; G. P. J. Kloppers; F. G. J. Bosschart; M. G. de Bie, echtg. en k.; D. Huizinga; J. C. Wichers, echtg. en k.; F. J. Haas en echtg.; Mevr. Wed. C. D. van der Reest en dochter; K. de Vries en echtg.; J. W. van Zijderveld, echtg. en 3 k.; A. Thesingh; J. A. Taat; H. N. Tetterode; J. H. M. Telchuijs; J. W. Thierens; B. Tijdeman; Ph. Bieger; L. M. I. Franken en echtg.; C. van Dijk; C. O. Sprang; W. Sybranda;

benevens een Detachement Suppletietroepen.

Naar Lissabon:

Mevr. E. D. Froehling.

Naar Genua:

H. Geraerds Thesinh; Dr. J. Gewin; E. E. Gewin; W. Rebel jr. en echtg.; F. L. van Wagtendonk en echtg.; Dr. Bimmerman; Schwan'z en echtgenoote; F. Mendes de Leon; D. Th. A. Westerouwen van Meeteren; F. G. J. Burgerhof Mulder; W. H. L. Haitink; Mevr. Mees—Uniken; E. J. Uniken Mees; Herr Jos Dobbelmann; Prof. J. H. Berends; Prof. F. Kennerichs; E. Hengstenberg, echtg. en Mej. Hengstenberg; Jhr. Mr. J. W. A. v. Schmidt auf Altenstadt; Monsieur et Madame F. H. Délachaux; L. T. Tetrode; W. J. H. Verheggen en echtg.; G. H. E. Nord Thomson; Prof. Flöck; Dr. Steucgert; Herr Schuler; Herr Ingenieur Rust; Rechtsanwalt Dr. Meller en Frau; Herr Müller; Dr. Hein; Dr. Med. Elsberg; Dr. Med. Zimmermann; Dr. Med. Satorius; Herr E. Hömann en Frau; Herr Sierp; Herr A. Espey; Fraulein Espey; Frau Herr Schevardo; Regierungsbaumeister Schweitzer; Herr Pastor Hinizen; L. Leemhorst.

Naar Belawan-Deli:

G. Lodder en echtg; mej. G. E. v. Ravenswaay; W. J. Buisman; A. N. J. de Vries.

Van Southampton naar Genua: Jhr. H. G. F. Mock en echtg; Mr. R. Greene; Ds. de Bie; Mr. J. W. Lancaster; mevr. Van Valkenburg; Mr. J. Bryant; Mr. Howes; Mr. Geo Fleming; Mr. en Mrs. Gray; Mr. A. A. Carvalho; Mr. R. A. Carvalho; Mr. E. A. Carvalho; Mrs. en Miss J. H. Braga.

Te Genua zullen zich inschepen:

Mej. L. H. M. S. Quartero; A. Tigler Wybrandi; G. A. J. Koert; J. A. L. Krüss en echtg.; H. A. M. Douwes, echtg. en k; A. van der Woude, echtg. en 2 k; E. F. Jochim en echtg.; G. J. Hupkes, echtg., 2 k. en kinderjuffrouw; D. A. de Ronde en echtg; E. G. Wesselink; J. Habbema; mej. G. Das; J. Mulders; Ch. G. Cramer; C. de Koning; A. W. M. Stuker en echtg; W. van der Veen, echtg. enmej. Van der Veen; Ph. van der Kaaden en echtg; H. Ph. Kottmann; A. Schuit en echtg; H. H. E. A. Lange; H. Hoogendoorn en echtg; J. L. J. F. Ezerman; E. J. van den Berg en echtg.; D. A. F. Brautigam, echtg. en 3 k; W. Vrgede; C. Versluis en echtg; J. K. Lagerwey en echtg; mevrouw wed. H. van Buuren—Trompetter en k; J. P. J. Dozy; E. W. Bernhold; E. Halewijn; F. W. Krüss; P. Berghuis; K. M. van Weel en echtg; J. H. Jeuken en echtg; D. S. Jansen; A. C. Steenhoff; J. A. Piepers; mej. J. Halewijn;mevrouw wed. M. van der Kaaden; mej. L. Kruijsboom; J. W. Roeloffs Valk; P. E. Lewis;J. Louis; Pisuise; Max Blokzijl; W. H. Hoogland en echtg.

Naar Belawan-Deli: A. F. W. Delsman; A. H. P. Hoogesteger; W. Groeneveld;

naar Singapore: D. Jansen;

Passagierslijst van het s.s. Prins der Nederlanden; gezagvoerder H. J. v. d. Goot; van W.-Indië naar Amsterdam.

*W. de Koning en echtg; mevr. J. Rodrigues; mevr. J. P. de Vries; mej. E. de Vries; mej. G. Ortiz; mej. H. Ortiz; mej. J. Maduara; J. A. Helling; J. Burgers; mej. B. Tjon—Akien; P. J. Mertens en echtg; G. van Osch, echtg. en 3 k; A. H. Peinzelie; J. de Goede; S. Waagmeester; W. Manfred.

* gemerkt, gedebarkeerd te Havre.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem I; gezagvoerder A. R. Nijboer; van Amsterdam naar West-Indië op 7 Aug. 1908.

Paul Mente; C. P. van Hecking Colenbrander, echtg. en 3 k.; E. E. Ecker; Otto Neuc; benevens 250 Javaansche landverhuizers.

Passagierslijst van het s.s. Prins Maurits; gezagvoerder M. P. v. d. Est; van Amsterdam naar West-Indië, op 21 Aug. 1908.

C. K. Kesler en echtg; H. J. Vooren; D. Olthuis; P. Paijens; 9 Eerw. Zusters; 1. Eerw. Pater; J. de Wilde en echtg; I. van Vliet; W. J. J. Raatgever; 1 onderofficier; 2 korporaals en 50 minderen; 4 Javaansche werklieden.

Passagierslijst van het s.s. Vondel; gezagvoerder G. Visser; vertrokken van Batavia 30 Juli en aangekomen te Genua 24 Aug. 1908.

Te Genua hebben zich ontscheept: E. v. Drimmelen en echtg; Jhr. J. C. A. v. d. Wijck; mevr. wed. C. J. Tournier—Kuipers; S. M. S. Philipse; W. Hijmans; Jhr. J. C. van Holthe, echtg. en 2 k; P. Gallas; W. Hoedt; L. van Erpecum; Jhr. J. G. J. Boreel; M. Engles; J. M. H. Walter; A. v. d. Water, echtg. en k; mej. H. P. Berends; G. J. B. van Heuven en k; Be Kwat King en echtgen; mevr. Be Ien Nio en k; Be Fiat Tjong; W. H. K. Schwartz; A. J. de Bank Langenhorst, echtg. en 2 k; W. J. H. Rijcken en echtg; J. v d. Weijden, echtg. en 2 k; A. L. van Olden, echtg. en k; Dr. C. A. Zegers, echtg. en 2 k; F. E. Heiligers, echtg. en 3 k; H. G. van Viersen; mej. M. J. Kiewit de Jonge; F. Brandenburg; E. A. Dutschke; mevr. E. K. Jacobs en k; F. A. E. Wynoldy; jongeheer J. H. Rogge; H. V. Baints; H. Vasmer en echtg.;

van Singapore: H. Hausser; mevr. Hartard;

van Belawan-Deli: jongej. J. Kooiman; R. D. Ypeert; R. Heijtman en echtg;

van Sabang: mej. Ida van Rietschoten; J. B. C. Persenair, echtg. en 2 k;

te Amsterdam zullen zich ontschepen: mevr. D. M. J. Rolufs Mahne en 2 d; L. van den Bosch; J. H. Bazendijk; R. Bosman; W. Knip; M. W. Nonhebel; L. F. R. Secreve; A. Drijdijk; H. Droogendijk; J. van Veelen; benevens Hr. Ms. troepen en schepelingen.